

Hvirring Sogns Lokalhistoriske Forening

Nyhedsbrev nr. 13

februar 2015

Rask Mølle Skole med Rask Mølle Hallerne 2013

Indholdet i dette års nyhedsbrev er som billedet viser noget om Rask Mølle Skole. Det er imidlertid ikke skolen, som vi kender den i dag, men derimod dens tilblivelse – de politiske beslutninger, der gjorde, at skolen kom til at ligge i Rask Mølle, og at der blev tale om en relativt stor skole.

Husk vores generalforsamling torsdag 19. februar 2015 kl. 19.00

Vi inviterer på en god snak og en kop kaffe samt film

Rask Mølle bys opståen

Rask Mølle er en "ny" by, der opstod omkring den jernbanestation, der blev bygget ved Rask Møllegård i 1891, da jernbanen fra Horsens til Tørring blev lagt. Denne station kædede landsbyerne Honum, Boring og Kalhave til Rask Mølle, mens Flemming med egen station fik kædet Hvirring, Hornborg og Haurum til sig. De forhold skulle senere få en meget stor betydning for den kommende skolestruktur i den senere Hvirring-Hornborg Kommune, der bestod af samtlige de her nævnte landsbyer.

De oprindelige skoler i Hvirring-Hornborg Kommune

Hvirring-Hornborg er et typisk østjysk landområde med tæt beliggende landsbyer og med mange større og især mindre ejendomme i det åbne land mellem landsbyerne. Det betød naturligvis at der var masser af små skoler med kirkeskolerne i Hvirring og Hornborg som de største.

I Hvirring sogn var det

1. Hvirring skole med forskole
2. Honum skole med forskole og en lille friskole
3. Skovby enelærerskole - først fra 1920
4. Boring skole med forskole

I Hornborg sogn var det

1. Hornborg skole med forskole
2. Kalhave skole med forskole
3. Haurum skole uden forskole
4. Flemming forskole - (en privatskole, der med kommunalt tilskud blev drevet af forstanderen på Flemming Efterskole)

Honum Skole (ca. 1895) på forfatteren Sigurd Elkjærs tid. Hans far var lærer i Honum.

Sådan var det før 2. Verdenskrig,

under krigen samt i resten af 40-erne og 50-erne med. Godt nok havde der rumlet nogle ideer om at ændre på skolestrukturen i løbet af 30-erne som en logisk følge af skoleloven af 1937, der lagde op til flere fag og faglokaler – også i landdistrikterne. Der blev i forsamlingshusene rundt i Hvirring-Hornborg kommune afholdt møder om, hvordan skolevæsenet skulle ordnes i fremtiden. Det løb imidlertid ud i sandet, idet krigen satte en effektiv bremse for planerne, og det var nok heldigt, fordi de "centralskoler" rundt om i landet, der knytter sig til den tid, viste sig snart at være alt for små og oftest dårligt placeret.

Konturerne til en ny skolestruktur i Hvirring-Hornborg

Danmark havde svært ved økonomisk at komme på fode efter krigen, og de gamle tanker om ændringer i skolestrukturen og investeringer i nogle mere

moderne skolebygninger dukkede derfor først op igen i løbet af 50'erne, hvor man omkring 1954 hældede til en tanke om, at 3-dele skolestrukturen:

- En skole i Hornborg sogn placeret mellem Hornborg og Kalhave med elever fra Hornborg, Haurum, Kalhave og Dorteasminde, der dengang hørte med til Kalhave og altså dermed Hornborg sogn.
- To skoler i Hvirring sogn – nemlig Rask Mølle Skole, der skulle dække Honum, Boring, Skovby og Rask Mølle. Den anden skole skulle så have eleverne fra Hvirring og Flemming.

Overbygningsskole tænkte man endnu ikke på, for 1958-loven var jo endnu ikke rullet ud. I Åle var der dog et privat etableret præliminærkursus og ellers gik de elever, der skulle "læse videre", i mellem- & realskole i Horsens.

Så kom den længe ventede skolelov af 1958, der endeligt gjorde op med forskelsbehandlingen mellem Den landsbyordnede Skole og Den købstadsordnede Skole. Muligheden for 9 års skolegang til alle forelå med det samme. Faglokaler til idræt, håndarbejde, sløjd, hjemkundskab og Fysik/kemi blev et "must", og de gamle landsbyskoler kunne derfor fremover kun bruges i indskolingsårene. Kommunerne kunne også dengang "købe pladser" hos hinanden. For kommuner af Hvirring-Hornborgs størrelse (ca. 2.700 indb.) var det både bedst, sikrest og billigst selv at gå i gang og få ekstra elever til realklasserne udefra (Lund, Vrøding, Åle, Hjortsvang, Uldum).

Grundideen var altså at lave 3 skoler. 1958-loven gjorde så, at det stod klart, at en af dem også skulle have "overbygning", og her var man enige om, at det skulle være Rask Mølle Skole. Den skulle så bygges først – også fordi et eksploderende elevtal omkring Rask Mølle helt oversvømmede Boring Skole.

Den oprindelige plan var, at den skulle være en 7-klasset skole for Honum, Boring og Rask Mølle, så det var den projekteret til. Da en etablering af en overbygning samtidigt blev iværksat, skulle der pludseligt bruges langt mere plads, og der skulle også ansættes flere lærere.

Den nye skolebygning skulle efter planen stå klar efter sommerferien i 1960, men blev først officielt taget i brug 2. sept. 1960. Der var 170 elever indskrevet til aug. 1960. Blandt disse var der en almen 8. klasse samt en 1. realklasse. Jens Svava Olsen var blevet ansat som skoleinspektør. Han var lærersøn fra Lolland og tog i 1941 sin lærereksamen. Hans sidste lærerjob inden lederjobbet i Rask

Mølle var på Hornslet Skole nord for Århus.

Efter 4 år i tjenesten blev han alvorligt syg og døde i 1964 i en alt for ung alder. Der stod stor respekt om Jens Svava Olsen, der jo sammen med lærerpersonalet fik den kæmpeopgave at få etableret ånd og rutine, der kunne lægge grundsten til skolens videre udvikling. Mange daværende elever har siden fortalt om den oprigtige sorg, der ramte dem, da de på skolen hørte om hans død. Han var særdeles anerkendt både som leder og som lærer. Han var en af de lærere, der helt naturligt nød stor respekt blandt eleverne – ikke ved strenghed og strafudmålinger, men i kraft af sine formidlingsevner, der gjorde, at eleverne både lærte noget og følte sig værdsatte. Billedet her er et fotografi af den mindeplade, der blev sat op ved skolens hovedindgang efter hans bortgang.

Den kommende tid viste sig at blive langt mere hæsblæsende og foranderlig, end nogen kunne have drømt om sidst i 50-erne. Det kommende Perioden fra ca. 1958 til ca. 1970 var en tid, hvor velstandsstigningen slog igennem, og hvor landbruget gik fra at være et kæmpe stort erhverv til blot at være et blandt mange – dog med en meget væsentlig stor eksport.

Jens Svava Olsen startede sit virke sammen med disse lærere:

- Anders Jørgensen, der havde været førstelærer i Honum
- Johanne Nielsen, der havde været forskolelærer i Honum
- Poul Madsen, der havde været førstelærer i Skovby
- 2 nye lærere Gustav Christensen og Bodil Rasmussen

Sidstnævnte blev senere til Bodil Friis, og hun fortsatte sit virke på Rask Mølle skole i godt 40 år og vil således være velkendt blandt rigtig mange af skolens tidligere elever. Som pedel ansatte man Poul Martinsen, der havde sit virke her, indtil han i 1968 blev Rask Mølle Hallens første halinspektør. Hans ansættelse som pedel medførte, at hans kone Rigmor Martinsen også blev ansat. Hun skulle forestå rengøring mv. Det fortsatte Rigmor med i mere end 40 år, hvor hun som godt 70 årig tillod sig at gå på pension.

Teksten under billedet, som er fra et elevblad lød: Alle, der har og har haft deres færden på skolen kender Poul Martinsen som et hyggeligt og uundværligt menneske. Elevforeningen ønsker hermed at rette en tak til ham for hjælpsomhed i enhver situation.

Ny strid i Hvirring-Hornborg om skolestrukturen

Planlægning er et og udviklingens / virkelighedens realiteter er noget andet. Rask Mølle Skole var nu bygget og var kommet i gang, på en tid, hvor det stort set var umuligt at få lærere til at tage mod embeder ude i de små gammeldags landsbyskoler. Så lige meget hvor gerne de lokale beboere ville fastholde deres gamle skoler, så stod det klart, at den "vikartid", de var røget ind i, stille og roligt tog livet af dem. I Kalhave havde man dog fortsat sine faste lærere (Ellen Margrethe Thorndahl) som forskolelærerinde og Folmer Jørgensen som førstelærer). Folk i Kalhave kunne imidlertid se, at de lige så godt kunne gå til Rask Mølle som til Hornborg, der nu planlagde en skoleplacering tættere på Hornborg. I 1962 blev Kalhave Skole så helt nedlagt og frk. Thorndahl og Folmer Rasmussen fulgte med til Rask Mølle i aug. 1962.

Nu var den gamle plan i skred og sognerådet ændrede derfor på sit møde den 20. januar 1962 oplægget til den kommende skolestruktur, så der nu i alt kun skulle være 2 skoler – en i Rask Mølle og en i Flemming, der så skulle dække byerne Haurum, Hornborg, Flemming og Hvirring. Kun Rask Mølle Skole skulle have overbygning.

Den beslutning holdt ikke længe. På sognerådsmødet i marts vedtog man med stemmerne 7 mod 5 kun at etablere 1 skole i hele Hvirring-Hornborg Kommune, idet man fandt, at det måtte være det rigtigste at gøre frem for at stå med 2 små skoler.

Sagen var "varm" – ja nærmest højeksplosiv og præget af mange såvel rationelle som irrationelle følelser. Det gjorde så, at man også vedtog at gennemføre en folkeafstemning blandt de berørte i det potentielle distrikt for en Flemming-skole. De gældende administrative regler sagde, at hvis ikke mindst 80 % af de afgivne stemmer ved en sådan afstemning gik imod sognerådets beslutning, ville denne være gældende. For at imødekomme den kraftige kritik besluttede sognerådet imidlertid, at en modstand på blot 60 % af de afgivne stemmer blandt folk i de berørte områder ville være nok til at fastholde den gamle plan om 2 skoler.

Afstemningen fandt sted 22. okt. 1962, og gav lige bestemt lidt over de 60%, nemlig 62,5 %, der stemte for at bygge en skole for Hvirring, Hornborg og Flemming i Flemming.

Det medførte så, at 3 af de medlemmer, der havde lovet, at 60 % var nok sprang fra det løfte og ønskede, at lovens 80 % skulle være gældende. Så var Flemmingskolen alligevel pludseligt på vej væk, fordi det så var de 80%, der var gældende. Det gav megen bitterhed især i Hornborg, hvor en lokalt valgt var blandt dem, der sprang fra løftet om, at 60 % imod var nok.

Der var imidlertid fortsat en mulighed mere for tilhængerne af 2 skoler i kommunen, idet den tids styrelseslov for skolevæsenet gav stor magt til

skolekommissionen, der nu skulle til at behandle spørgsmålet om en eller 2 skoler. Efter lange og bitre forhandlinger foretog kommissionen en skriftlig afstemning, hvor 6 stemmer mod 3 anbefalede sognerådet kun at have 1 skole – nemlig den i Rask Mølle. Det fik ved næste sognerådsmøde også de 3 sidste "60%-folk" til at fravige de lovede 60 %.

Det var ikke mindst op til sognerådsformanden gennem rigtigt mange år Therkel Therkelsen at få landet denne følelsesladede debat om skolestruktur og udbygningstakt. I de sager stemte man ikke efter personlige politiske synspunkter eller partifarve – her stemte man stort set kun efter sit geografiske tilhørsforhold. Man skulle jo – også som sognerådsmedlem – kunne leve videre i sit lokalsamfund, hvor man ved fester og i foreninger igen og igen mødte sine vælgere. Efter alt, hvad jeg har hørt og læst mig til, så var Therkel Therkelsen en meget retsindig sognerådsformand, der også helt var klar over, hvilke krav der udefra var på vej ind over skoledebatten. Selv om han selv kom fra Haurum, kunne han klare at se mere bredt på strukturmulighederne. Han har en meget stor del af æren for, at det i sidste

ende blev den fremsynede og fremtidssikrede skolestruktur, der sejrede. Havde vi her i området senere haft 2 små skoler, havde vi nok endt med i dag slet ikke at have nogen skole.

Bitterheden mellem familierne efter skolefejden

Det her var ikke en af de kampe, hvor man efterfølgende blot går hen og "stikker på næven" for at sige "tak for kampen". Naboer blev uvenner efter den sag, og her over 50 år senere er det stadig muligt at møde mennesker, der forholder sig til den uret, de mener, at de dengang blev udsat for. Det var begivenheder, der satte skel mellem familier, naboer og venner gennem flere generationer.

Som det altid er tilfældet i sådanne sager, så er det ikke oplysningerne fra faktaboksen, der har betydning – det er følelserne. Det er det at miste. Hvem kender ikke denne tirade: "Først mistede vi skolen, så bageren, så brugsen osv." Man forholder sig langt mindre til, om 2 små skoler ville være bedre end en stor. Store dele af befolkningen i Hornborg og også en del i Hvirring så blot, at det ville være ødelæggende for landsbyens videre udvikling, når skolen forsvandt.

For Rask Mølle Skole er jeg sikker på, at det var en kæmpe fordel. Var det ikke sket dengang, ville det være sket senere i den nye Tørring-Uldum Kommune, og pengene til Flemmingskole ville have været mere eller mindre spildte. Det var således forudseende lokale politikere, der tog hånd om begivenhederne og sørgede for at få lavet en holdbar struktur, der har vist sit værd gennem de 2 efterfølgende store kommunalreformer i 1970 og i 2004.

De første år

Elevtallet på skolen voksede nu hurtigt og gav øjeblikkelige store pladsproblemer, fordi den jo fra start var projekteret som en 7-klaset skole. Nu kom der parallelklasser, og lovens mulighed for fortsat skolegang til 9. skoleår

Bageste række: Frk. J. Nielsen, L. Vonge Nielsen, frk. E. M. Thorndal, F. Friis, A. Jørgensen, F. Jørgensen. – *Mellemste række:* Fru L. Vonge Nielsen, fru A. Møller Nielsen, fru R. Lund, fru B. Rasmussen, H. Skelde Pedersen, frk. A. Johansen, P. Madsen. – *Forreste række:* B. Jensen, H. Jepsen, fru K. Jepsen, skoleinspektør K. Bech, frk. A. Eriksen, G. Christensen.

modtog befolkningen med kyshånd, så der kom mange overbygningsklasser. Det medførte behov for flere lærere, end de 6, der startede i 1960. På lærerbilledet fra 1965 herover ses det, at der nu var hele 18 lærere tilknyttet skolen. I de år begyndte man at bygge lærerboliger overalt i byen for at kunne lokke unge lærere til i en tid, hvor lærermangelen landet over var katastrofal. Mange af de nye lærere rejste videre efter nogle år her på skolen. Andre var her i rigtigt mange år, hvor de satte deres store præg på det lokalsamfund, den nye store skole skulle binde sammen. Rask Mølle Skole blev centrum i den gamle Hvirring-Hornborg Kommune, og det var en ny og stor opgave for skolen at løfte.

Fornyelse af medlemsskab

Igen i år sender vi et indbetalingskort ud sammen med nyhedsbrevet til alle medlemmer. Man kan bruge indbetalingskortet i banken eller på posthuset.

Man kan også betale kontant til bestyrelsen.

Kontingentet for 2015 er: 50 kr. for enkeltmedlemmer og 75 kr. for husstande.

Kontingentet skal betales senest på generalforsamlingen 19. feb. 2015

Der er generalforsamling med dagsorden efter lovene

19. februar 2015 kl. 19.00 i foreningens lokaler på Rask Mølle Skole

Bagefter er der kaffe og film

Hvirring Sogns Lokalhistoriske Forening

Adresse: Rask Mølle Skole, Skolebakken 1, 8763 Rask Mølle

Åbningstider: 1. torsdag i måneden 19-21
2. torsdag i måneden 15 – 17 og 19 – 21
Der er dog lukket i skoleferierne

Formand: Sonja Eskerod Madsen, Skovbyvej 5, Skovby, 8763 Rask Mølle
75 67 88 70 - shskovby@post.tele.dk

Næstformand: Karl Christiansen, Boring 24, 8763 Rask Mølle
75 67 84 71 - boringnedergaard@gmail.com

Sekretær: Bent Henriksen, Skolebakken 5, 8763 Rask Mølle
40 12 90 60 - b.h@fibermail.dk

Kasserer: Brian Lange, Brorsonsvej 4, Hornborg, 8762 Flemming
24 64 08 02 - b.lange@energimail.dk

Bestyrelse: Marie Antonsen, Hybenvej 15, 8763 Rask Mølle
53 29 50 06 - a.m.antonsen@tuknet.dk

Område: Hvirring Sogn i Hedensted Kommune – Oprettet i 1994.

Post og telefon: Post og telefon til formand.

Vi kan spare penge, og du kan få meddelelser fra os, når vi har nyt på hjertet. Det kan meget let lade sig gøre, når man bruger e-mail.

Vi har derfor brug for din E-mailadresse.

Send mig en mail på b.h@fibermail.dk

Du kan også skrive den her og aflevere den til os på generalforsamlingen: